

בשגד ארבעת נשים

מדרש נשי על חכמה ותלמידות חכמים

פסח תשע"ט

עריכה: עינת ברזילי
עיצוב: אלינור רחימי

החכמה

הרבנית שרה סגל- כץ

אחראית תחום פגיעות מיניות בקולך, עורכת חופות ומדריכת כלות, מרצה ומורה, יוצרת.

ואת פתחי לה:

למדי בתי. למדי ולמדי. אם כבנים, אם כבנות. למדי, למדי, למדי, שאלי וכתבי.

בת חכמה את, שחכמתך נכרת. אל תצטערי שלא למדת קדם, שעכשו אינך יונקת, שאולי עכשו את מינקת ודעתך פזורה, שאת רק משענת, שילדיך יודעים יותר.

זכרי, אף את היית באותו הנס. שלך ושלם חד הוא.

למדי ושאלי, תטעי ותשובי, אל יחדל פיך מלטעם, מלגרס.

למדי בתי.

חכמתך ובינתך גליוות לעיני כל. למודרך ומה שאת אומרת בשם אומרו מביאים גאלה לעולם.

בכוך לטוות ולחדש מחשבות רבות שעוד לא באו לעולם ואת בית בעולמנו ואת גואלת בהיותך.

מלאי אותנו ברוח שכינה, בחכמה ובתבונה

ובדעת.

למדי על מנת לדעת לעשות את-כל-מלאכת עבודת הקדש. על מנת להבין על מנת להורות.

למדי, למדי, והעבירי הלאה.

בואי אל שלחן החג והתקיני לנו רעיונות סדורים, דבקות שאינה פוסחת על מי מאתנו.

כלנו יחד יושבים לומדים, משננים, מתחדדים, מסבים כלנו על התורה כלה ולא על רגל אחת.

מסבים כלנו בשוב הדעת, נשענים על הכרים על הדורות הקודמים, בהודיה על שחרור וגאלה.

למדי בתי ובואי והשתתפי.

היי שותפה בדרך, בסביבתך ובכל אדוות חייך;

ביום שאנו מבקשים לחצות, בנחשוניות הכפיה לעתים כגיגית,

בדרישה לראות את הקולות ואתך יחד נעשה ונשמע.

אל תשקטי על שמריך. אל תפסיקי להחכים.

בתנו את.

הרשעית

הרבנית דבורה עברון

מנהלת המכון למנהיגות הלכתית או"ת מדרשת לינדנבאום

היא עומדת מבחוץ ומביטה עלינו. היא לא שואלת. לא נמצאת בשיח איתנו. היא את שלה אומרת: מה העבודה הזאת לכן? אתן עסוקות בתיקון במקום שאין קלוקל. עסוקות בשינוי במקום שבו דברים מתנהלים כמו שצריך, על פי הטבע. ובכלל, אחרי מי אתן יוצאות בתופים ובמחולות?

מוציאה עצמה מן הכלל. מתעלמת מנשים מופלאות שבזכותן אנחנו לומדות ופועלות, לומדות תורה, בוחרות, עצמאיות, מפרנסות, מסייעות לאחרות, נאבקות בכל פגיעה, משמיעות קול. מתעלמת מחוסר צדק, מהשתקה, מדימעות העשוקות.

אחת המידות בהן נדרשת התורה מלמדת שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. בפרפרזה על המידה הזאת אנחנו שואלות מה יש לנו ללמוד מזו שמוציאה עצמה מן הכלל? האם צריך לצאת מן הכלל כדי ללמד משהו? והרי כל אחת מארבע הנשים מלמדת אותנו משהו. "החכמה" מראה לנו מניין באנו, מה מקור הכוח שלנו,

איזו דרך ארוכה עברנו וכמה עוד צריך לעבור. "התמה" מהדהדת לנו את העמימות והבלבול, בני לוויה שכיחים. "שאינה יודעת לשאול" מזכירה לנו שאנחנו עדיין בתהליך של יצירת המשגה ומילים. שלושתן עושות זאת מבפנים ומתוך כך הן יוצרות ובונות.

הרשעית שמה לנו מראה מבחוץ. לכאורה היא מזכירה לנו שיש דברים שראוי לשמור עליהם, שחלילה לא נשפוך את התינוק עם המים. לכאורה היא מזכירה לנו איכויות נשיות על מנת שנשמור שלא ילכו לאיבוד. לכאורה היא דואגת שלא נסטה רחוק מדי. לכאורה. למעשה היא תשמח שנפטיר כדאשתקד, שלא נעשה את מה שצריך על מנת לצאת לחירות, שלא נבחר בדרך של גאולה. מה משיבים למי שמפנה מראה החוצה ואינה מוכנה להתבונן בה בעצמה? כיצד משאירים ערוץ פתוח למי שלא פתחה אותו מלכתחילה? ואיך זוכרות שגם היא אחת מארבע הנשים? אפשר להפנות גב בבחינת "ואת הקהי את שיניה". אפשר להקשיב ולקחת מה שמתאים בבחינת "תוכו אכלה וקליפתו זרקה". ואפשר ללמוד ממרים- לפעמים להתייצב מרחוק. לפעמים לסייע על המשבר. לפעמים לקחת תוף ביד ולחולל. או אז ותצאנה כל הנשים. כל- לרבות הרשעית. וכולן יחד שרות לה.

באגד ארבע נשים

התמה

ד"ר רונית עיר שי

מרצה בתכנית ללימודי מגדר בבר
אילן ועמיתת מחקר במכון הרטמן

"והתמה עלתה על כולנה"

כנגד בת אחת דיברה תורה: שאינה יודעת לשאול, רשעה, חכמה, והתמה הלא תמימה. קטנה מה היא אומרת? היא לא אומרת. עוד לא למדה לשאול. מתיקותה בתמימותה. לא מטילה ספק בכלום. אך מחנכים אותה לצייתנות, מזהירים לבל תשאל, מפחידים מהטלת ספק. אומרים ששמרנות היא ערך. שלא כדאי לתהות באופן ביקורתי. מציבים לה סימני קריאה.

נס עשתה לה השכינה. פתחה לה שערי שאלה. שערי ספק. גם שערי תשובה, ליווי, ציפיה.

מתבגרת מה היא אומרת? היא לא אומרת. היא מנתקת מגע. סימני הקריאה הומרו בסימני שאלה. גם הצייתנות ממנה והלאה. היא מורדת. כמעט לא מרגישה שייכת. אבל אנחנו עליה לא ויתרנו. מכילים. אוהבים. מחכים בסבלנות. מסרבים לתייגה כרשעה. מדרשיסטית מה היא אומרת? עוד לא אומרת. עכשיו היא לומדת. החליטה בכל זאת לשקוע בתורה. לברר את הספקות. מסתבר שהיא מאוד חכמה. בכל זאת היא הבת שלנו... אמנם, סימני שאלה רבים נותרו אבל היא מתחילה לצבור כבר ידע. בונה את

שאינה יודעת לשאול

עו"ד יעל רוקמן

מנכלית קולך

שאינה יודעת לשאול את פתחי לה, שנאמר: "והגדת לביתך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה לי ה' בצאתי ממצרים."

שאינה יודעת לשאול היא בת דמותן של כל השותקות והמודרות. במשך שנים רבות הנשים לא היו חלק מהשיח התלמודי וההלכתי, לא היו חלק מהווית בית הכנסת, ולא מבית המדרש.

רב רחומי הִיהָ לומֵד תּוֹרָה לְפָנַי רָבָא בְּמַחְזָא, וְהִיהָ רָגִיל לְבּוֹא לְבֵיתוֹ בְּעֶרְבַּיּוֹם כְּפּוֹרִים.

פעם אחת משכו תלמודו. היתה אשתו מצפה לו: עכשו בא, עכשו בא – ולא בא.

חלשה דעתה ונשרה דמעה מעינה. היה יושב על הגג, נשבר הגג תחתיו ומת.

אשתו של רבי רחומי היא הפנים של הנשים השותקות. היא לא מקשה על מעשיו של בעלה, על הבחירה שלו בבית המדרש ולא בה. וכשהשאלה נאלמת, כשהקול מושתק – האהבה מתה. שהרי רחומי פירושו בארמית, אהבה. וסופם של דברי התורה שיאבדו איתה.

תודעה פמיניסטית היא תודעה שפעמים רבות נולדת בשלב מאוחר יותר בחיים. פעמים רבות אנו פוגשות נשים צעירות שעוד לא מגדירות את עצמן כך, אבל אז

כנגד ארבעת נשים

הן פוגשות במחסום או בעול ומרגישות את ההתנגדות הפנימית שלהן, וברגע שהן מרכיבות את המשקפיים המגדריים שום דבר כבר לא מה שהיה. היכולת לשאול היא כוח מניע, השאלה יוצרת פעולה ומניעה מעשה. כשאנחנו לא יודעות לשאול אנו חסרות את אבני היסוד, את השפה וההבנה שנדרשת כדי לשפר את מקומנו ולקדם את הערכים שאנחנו מאמינות בהם.

מודל ה-naming, blaming, claiming הקלאסי שפיתחו פלסטינר, אייבל וסאראט מציג זאת היטב: לתת שם לבעיה, להצביע על מקור הבעיה ולהתייזב מולה.

המעשה הפמיניסטי הוא היכולת לתת לבעיה את השם. לאורך דורות רבים נשים לא שאלו ולא נשאלו, וכך נכתבה ההיסטוריה באופן חסר. הבניית המחשבה, התפיסות, אידאות והנורמות התרבותיות והמנטליות, נעשו ללא טביעת אצבע נשית וצוירו לפי תבנית שלא יכולה להכיל את המרובה, את המגוון, את העושר. מי שחרגו ושאלו – נרשמו בדברי הימים, טוו דרכים עוקפות שהובילו את כולנו למבט מחדש ומאיר על המציאות. ב"ה אנו חיות בדור של נשים לומדות, יודעות, חושבות ושאלות בקול ובכך פותחות פתח לתפיסות והבנות חדשות על החברה ועל תיקון עולם.

זו שהיתה במצב של לא יודעת לשאול הופכת לשואלת ומבררת: לאן פניי מועדות? היא שואלת בקול רם. כי בעבור זה יצאנו ממצרים – בעבור החירות לשאול, לחשוב, לחדש בתורה ולגלף ממנה את הקול שלנו.